

Univerzitet u Beogradu
FILOZOFSKI FAKULTET
Nastavno-naučnom veću

Izveštaj komisije za ocenu i odbranu doktorske disertacije „Kulturne vrednosti liberalizma u savremenoj američkoj političkoj TV satiri u doba kulturnih ratova i postistine“, kandidatkinje Vladane Ilić

Na sednici Nastavno-naučnog veća Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, održanoj 29.06.2023. godine, izabrani smo u Komisiju za ocenu i odbranu rukopisa doktorske disertacije „Kulturne vrednosti liberalizma u savremenoj američkoj političkoj TV satiri u doba kulturnih ratova i postistine“ kandidatkinje Vladane Ilić. Nakon čitanja disertacije, procene njenog kvaliteta i razmatranja prateće dokumentacije, podnosimo Veću sledeći

IZVEŠTAJ

1. Osnovni podaci o kandidatkinji i disertaciji:

Vladana Ilić rođena je i odrasla u Beogradu, gde je završila osnovne studije na katedri za Opštu književnost i teoriju književnosti, Filološkog fakulteta. Na postdiplomske studije odlazi u Njujork 2008. godine i na univerzitetu Nju skul (The New School) stiče master diplomu iz studija medija i filma. Po završetku studija profesionalno se bavila video i filmskom produkcijom, pravila je kratke filmove i učestvovala u produkcijama dugometražnih filmova. Od 2011. kreirala je i vodila seriju vizuelnih istraživačkih radionica. Zapažanja i rezultati izloženi su 2012. godine u gostujućim predavanjima iz medija i metoda filmskog istraživanja na Nju skulu, na odseku za medije i film. Od 2013. godine je predavala na koledžu Mildred Eli (Mildred Elley) u Njujorku. Predmeti koje je držala uključuju pregled filmske umetnosti, engleski jezik i pisanje eseja, i informacionu i digitalnu pismenost. Godine 2018. kandidatkinja se vratila u Beograd gde je upisala doktorske studije na Odeljenju za etnologiju i antropologiju Filozofskog fakulteta, sa željom da svoje desetogodišnje opservacije o američkoj kulturi produbi i bolje razume kroz naučno-istraživački rad. Tokom svog dokorskog istraživanja objavila je više naučnih radova u domaćim antropološkim časopisima.

Doktorska disertacija „Kulturne vrednosti liberalizma u savremenoj američkoj političkoj TV satiri u doba kulturnih ratova i postistine“ formirana je prema dokumentu „Uputstvo o obliku i sadržaju doktorske disertacije koja se brani na Univerzitetu u Beogradu“

(2019) i odgovara standardima očekivanim od završnih radova na doktorskim studijama. Disertacija Vladane Ilić sadrži 209 štampanih stranica formata A4, od čega obim teksta disertacije iznosi 161 stranica, dok spisak literature i izvora čine 22 stranice, a prilozi (tabele) zauzimaju dodatnih 12 stranica.

2. Predmet i cilj disertacije

Osnovni predmet disertacije jeste politički humor, specifično TV satira, liberalne orijentacije američkog savremenog društva. Istraživanje se fokusira na kulturne vrednosti, moralno-političke osnove i okvire koji oblikuju viziju društva američke liberalne satire. S tim u vezi, kandidatkinja preispituje specifično semantičko polje koje se oko političke TV satire oblikovalo, kako u javnoj, tako i u naučnoj sferi, a prema kome se ova popularna forma mahom razumeva kao oblik društveno-političkog angažmana u doba društvene krize, te koje političkoj satiri pripisuje kritičke, inovativne, subverzivne, inspirativne, antiritualne kapacitete. Kandidatkinja preispituje tvrdeni „antiritualni“ odnos političke TV satire prema svom postojećem društvenom kontekstu. Za paradigmatsku studiju slučaja uzet je serijal *Pregled protekle nedelje sa Džonom Oliverom* (2014–, HBO), skraćeno LWT, čiji je voditelj jedan od medijski najistaknutih liberalnih kritičara i značajan predstavnik liberalne satirične zajednice. Građa koja je podvrgnuta analizi jesu sezone serijala od 2016. do 2021. godine, tj. od 3. do 8. sezone – dakle, analiziralo se ukupno šest sezona, tj. 180 epizoda. Odabranih šest sezona kandidatkinja razmatra kao primer liberalne satirične produkcije u eri „trampizma“ – percipirane kulminacije krize američke demokratije, kristalisanja koncepta postistine i shodnih praksi u javnoj sferi, kao i intenziviranja američkih kulturnih ratova.

Na primeru satire – kao tradicionalno percipiranog utočišta, oltara kritičke misli, a u kontekstu Amerike kao bastiona demokratije i slobode govora, disertacija postavlja pitanje šta je sadržaj – poruke, vrednosti, verovanja koje se skroz satiru komuniciraju, kakva je to vizija društva koju ova satira zamišlja i u kakvom je ona odnosu prema svom društvenom kontekstu. Stoga se cilj disertacije ogleda u proučavanju i bližem pojašnjavanju odlika, moralnih i epistemoloških okvira jedne kulturno-političke zajednice koji se komuniciraju, prenose, dele, konstruišu i rekonstruišu kroz satiru kao jednu popularnu medijsku humorističku formu. Putem detaljne analize odabranih epizoda, istraživanje je usmereno na stizanje do detaljnijeg i jasnijeg saznanja o konstituisanom semantičkom polju satire, te do utvrđivanja društvene uloge ove popularne forme u kontekstu percipirane društvene krize.

3. Osnovne hipoteze od kojih se polazilo u istraživanju

Kandidatkinja ispituje tezu da, suprotno mnogim kako egzaltiranim, tako i umereno optimističnim interpretacijama popularne američke satire, ona funkcioniše kao svojevrsan ritual liberalnog konsenzusa, to jest, da je utemeljena na jednom podrazumevanom (tekućem) sistemu vrednosti američkog liberalno-progresivnog tabora. Stoga se u istraživanju tvrdi da u kontekstu percipirane društvene krize liberalno-demokratskog poretka, američka liberalna TV satira pruža periodično, ciklično simboličko uravnoteživanje tog poremećenog poretka. Dodatno se istražuje tvrdnja da satira LWT-a ima istaknutu funkciju borbe, odnosno promocije liberalno-progresivne strane u kulturnim ratovima, te da LWT-ova satira institucija, institucionalnih praksi i određenih društveno-kulturnih pojava izvrgava ruglu i kritikuje njihov rad i funkcionisanje utoliko ukoliko ih vidi kao odbijanje ili udaljavanje od praksi definisanih prema vrednostima i moralnim okvirima američkog liberalno-progresivnog tabora. Istraživanje se tako suprotstavlja dominantnoj tezi, kako medijskoj, tako i akademskoj (nekad implicitnoj, nekad eksplicitnoj), da savremena liberalna popularna satira nudi defamilijarizujuće, subverzivne i sociokulturno inovativne ideje i viđenja društva kada se posmatra u kontekstu sopstvene liberalno-progresivne kulture i moralnosti.

4. Kratak opis sadržaja disertacije

Tekst disertacije je strukturiran u pet poglavlja koja su podeljena u podpoglavlja i manje tematske celine. Prvo poglavlje je *Uvod* koga čine podpoglavlja: *Polje istraživanja*, *Predmet istraživanja* i *Istraživačka pitanja i hipoteze*. Zatim sledi *Teorijsko-metodološki okvir* koji je podeljen u tri veća podpoglavlja: *Konceptualni okvir: satira*, *Analitički okvir* i *Kontekstualni okvir*. Treće poglavlje je *Građa*, podeljeno u *Kratku etnografiju LWT-a* i *Strukturu LWT-a*. Zatim sledi poglavlje *Analiza* koje je podeljeno na: *Razum i razboritost*, *Osećajnost i tolerancija*, *Progres i aktivizam* i *Analitički zaključak*. Tekst disertacije završava se poglavljem *Završna razmatranja*. Na kraju teksta nalaze se literatura i izvori, prilozi u vidu dve iscrpne tabele koje predstavljaju sistematizaciju građe, biografija kandidatkinje i popunjene propisane izjave.

U *Uvodu* se definiše polje istraživanja koje se situira pod antropologiju popularne kulture, antropologiju medija i antropologiju humora. Kandidatkinja pruža bogat teorijski kontekst svog predmeta spram specifikovanih antropoloških poddisciplina, kao i situiranje sopstvenog istraživanja u datim okvirima. Satiru, tako, određuje kao popularnu kulturnu formu te kao vid kulturne komunikacije. TV satiru potom bliže situira pod antropologiju medija, a kao humorističkoj formi, u analizi joj pristupa kroz antropologiju humora, pri čemu

se teorija šale Meri Daglas precizira kao osnovni teorijsko-metodološki pristup. Potom se definišu predmet, cilj, osnovna pitanja i hipoteze istraživanja.

Tri ključna aspekta teorijsko-metodološkog okvira izložena su u tri sekcije narednog istoimenog poglavlja. Prva sekcija, ili podpoglavljje, *Konceptualni okvir* pruža uvid u etimološke korene koncepta satire i teorijski pregled dosadašnjih proučavanja i tumačenja ovog koncepta, s posebnim fokusom na relevantna antropološka istraživanja, kao i na postojeća tumačenja LWT-a. Na takvom temelju sledi kandidatkinjino određenje koncepta satire u ovom istraživanju koja se definiše kao oblik moralnog aktivizma u određenom kulturno-istorijskom kontekstu, koji kao svoju opštu strategiju koristi humor.

U podpoglavljju *Analitički okvir*, bliže se određuju teorijski temelji i prema njima, analitički pristup predmetu proučavanja. Kandidatkinja kreće od teorije humora/šale Meri Daglas, predstavlja ključne koncepte teorije, pa preciznije definiše svoje istraživanje kao ispitivanje odnosa kontrole, kontrolisanog i gnusnog, tj. matrice humora u satiri LWT-a u odnosu na matricu njenog (američkog), pre svega liberalnog društva, a u cilju ispitivanja vizije društva oblikovane u toj satiri, kao i njene tvrđene antiritualnosti. Određenje matrice proučavanog društva prvo se pruža kroz kulturno-istorijski pregled američkog liberalizma, u kome se daju preliminarne odrednice (konstante i promenljive) kulturno specifičnog razumevanja i praksi racionalnosti, emancipacije i progresa. Njihovo detaljnije razmatranje obrađuje se u naredna tri odeljka u kojima se američka liberalna emancipatorna vizija detaljnije analizira i određuje kao svojevrsna racionalnost i kulturni sistem zdravog razuma, te s tim uvezana kulturno specifična emocionalnost, koji ovičavaju i kontrolišu tehnike dostizanja liberalnog ideala kako na individualnom, tako i na kolektivnom planu, i koji takođe kontrolišu „metodologiju“ američkog progresa – ispunjenje mita *Amerika* i njenog obećanja. Najzad, sagledanu grupu kulturnih vrednosti kandidatkinja povezuje s američkim razumevanjem humora (oslanjajući se pre svega na studiju kulturnog istoričara Danijela Vikberga), ukazujući na paralele i niti srodnosti. U poslednjem odeljku *Analitičkog okvira*, kandidatkinja daje metodološko objašnjenje odabira i pristupa analizi građe koje određuje prema principu kvalifikovanog uzorka.

Poslednje podpoglavljje obrađuje kontekst istraživanja koji se određuje kroz tri društveno-kulturna aspekta: američki kulturni ratovi, kriza demokratije – tzv. dekonsolidacija demokratije i era postistine. Kroz ta tri aspekta, kandidatkinja specifikuje „društvenu krizu“ koju prethodno na najširem planu određuje kao društveni kontekst u kome liberalna satira oblikuje svoju kritičku viziju društva.

Poglavlje *Građa* podeljeno je u dva podpoglavlja. U prvom se pruža kratka etnografija proučavanog serijala sa svim relevantnim informacija, dok se u drugom izlaže struktura serijala, opisuje sadržaj pojedinih epizoda i tematskih celina, pa se najzad pruža sistematizacija celokupne analizirane građe.

Analiza je podeljena prema tri identifikovana para kulturnih vrednosti, pa je tako i ovo poglavlje podeljeno u tri podpoglavlja: *Razum i razboritost*, *Osećajnost i tolerancija* i *Progres i aktivizam*. U svakom podpoglavlju analiza se usredsređuje na grupu epizoda određenih prema jednoj od tri teme, onako kako je to obrazloženo u sistematizaciji građe a prikazano na priloženoj tabeli. Na samom kraju, pruža se zaključni odeljak analize u podpoglavlju *Analitički zaključak*.

Prva sekcija analize posvećena je grupi epizoda kroz čiju satiričnu naraciju se ispituju odlike i premise racionalnosti koja se upošljava u samoj satiričnoj analizi društveno-političkih problema kojima se Oliver bavi. Zaključuje se da se satira LWT-a zasniva na racionalnosti karakterističnoj za dominantni liberalni kulturno-politički okvir iz koga izrasta i čiji je odraz. Prema logici kulturnog rata, problemi koji se razmatraju mahom se identifikuju kao politika konzervativnog i Republikanskog drugog koje je iracionalno i nemoralno. Analiza demonstrira da iz epizode u epizodu Oliver preduzima svojevrstni napor uspostavljanja „provere i ravnoteže“ kojim postiže efekat racionalne objektivnosti, no to „proveravanje“, kako kandidatkinja nalazi, kreće se u „začaranom krugu“ premisa, tj. vrednosti već ustanovljenih i dominantnih u kulturi kojoj Oliver pripada, pa se i „ravnoteža“ traži u njenim moralnim, razboritim, tehnokratskim imaginativnim okvirima.

Sledeća sekcija analize posvećena je ispitivanju specifične emocionalne kulture koja usmerava i vodi satiričnu analizu. Kandidatkinja pokazuje da kao što određena vrsta racionalnosti rukovodi političko mišljenje i zamišljanje, tako je i na planu emocionalnosti: kulturno specifična osećajnost jednim delom oblikuje i uslovljava političku elaboraciju i interpretaciju LWT-a, kao i razumevanje tolerancije koja iz takve emocionalnosti jednim svojim, možda najznačajnijim, delom izranja. U analizi, emocije na koje se kandidatkinja pre svega fokusirati jesu ljutnja i „porodica“ emocija srama, krivice i postidečnosti.

Treći deo analize bavi se razumevanjem (društvenog, američkog) progressa i aktivizma koji bi ka njemu vodio. Analiza demonstrira da je vizija progressa u LWT-u uslovljena postojećim dominantnim vrednostima i društveno-političkim tehnikama savremene liberalne kulture, kao i dugoročnijeg i šireg nacionalnog ideala *Amerika*. Zaključuje se da se progres shvata kao: 1) kritika – neumorno ukazivanje na društvena zla, 2) aktivizam kroz inkrementalnu promenu – putem pojedinačnih sistemskih *redimejd* zakonodavnih alata, i 3)

aktivizam kroz individualnu promenu – putem edukacije građana kako u pogledu osposobljavanja pojedinaca za bolju navigaciju kroz sistem, tako i na planu saosećajnosti.

Zaključni deo analize sumira i interpretativno uobličuje uvide i rezultate prethodna tri odeljka kroz ranije naznačenu teorijsku konceptualizaciju koja se oslanja na Meri Daglas, kao i, dodatno, na koncept američke jeremijade prema tumačenju književnog teoretičara Sakvana Berkoviča. Zaključuje se da satira LWT-a, kao medijska forma humorističkog moralnog aktivizma, periodično pruža ritual liberalnog konsenzusa – ciklično simbolično uspostavljanje narušene ravnoteže, tokom koga: identifikuje načela i ideale, te prema tome probleme i neprijatelje, zatim preduzima simboličnu borbu protiv njih, na kraju čega zamišlja progres i simbolično ga nanovo vaspostavlja. Kandidatkinja, takođe, koristeći uvide proistekle iz analize, pruža jasniju kritiku postojećih antropoloških istraživanja.

Završna razmatranja pružaju sumarni pregled osnovne istraživačke motivacije, rezultata do kojih se došlo i očekivanih implikacija i doprinosa rada.

5. Ostvareni rezultati i naučni doprinos disertacije

Rezultati istraživanja koji su predstavljeni u disertaciji pružaju detaljnija, jasnija i specifičnija kontekstualna pojašnjenja semantičkog polja koje se oko političke satire konstituisalo kako u popularnoj kulturi, tako i u savremenom akademskom izučavanju, a što je mahom nedostajalo u dosadašnjim naučnim istraživanjima savremene satire. Stoga rad doprinosi jasnijem razumevanju uloge koju ova popularna forma igra u savremenom društveno-političkom kontekstu. Posmatrano u kontekstu srpske antropologije, disertacija doprinosi korpusu postojećeg disciplinarnog znanja na polju proučavanja američke ali i globalne kulture. Kao što i sama kandidatkinja beleži, američka kultura, pa tako i njena popularna satirična TV forma, jedno je od najznačajnijih izvorišta tekuće nadkulturne komunikacije, te preispitivanje vrednosti na kojima se predstave i metode oblikovanja kulturnih i političkih vizija kroz njihove popularne forme prenose, komuniciraju, te delom oblikuju i srpske koje se na njih ugledaju, doprineće mogućim budućim sagledavanjima i istraživanjima domaće satire koja takođe nosi izvesnu popularnost i za koju se može pretpostaviti da do izvesne mere kulturno i kognitivno obrazuje svoje gledaoce.

6. Zaključak

Predložena disertacija ispunjava standarde i zahteve koje Univerzitet u Beogradu stavlja pred doktorande. Disertacija je izrađena prema odobrenoj prijavi teme i predstavlja originalno i samostalno delo kandidatkinje. Imajući sve navedeno u vidu, Komisija predlaže

Nastavno-naučnom veću Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu da odobri usmenu odbranu doktorske disertacije Vladane Ilić, a naslovljenu: „Kulturne vrednosti liberalizma u savremenoj američkoj političkoj TV satiri u doba kulturnih ratova i postistine“, za šta su, prema našem mišljenju, stečeni svi neophodni uslovi.

U Beogradu,
01. 09. 2023.

KOMISIJA

prof. dr Miloš Milenković
Odeljenje za etnologiju i antropologiju
Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

prof. dr Bojan Žikić
Odeljenje za etnologiju i antropologiju
Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Ivana Gačanović, docent; naučna saradnica
Odeljenje za etnologiju i antropologiju; Institut za etnologiju i antropologiju
Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Mladen Stajić, docent; naučni saradnik
Odeljenje za etnologiju i antropologiju; Institut za etnologiju i antropologiju
Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

dr Branko Banović, viši naučni saradnik
Etnografski institut
Srpska akademija nauke i umetnosti